

*Печерських Л. О.,**кандидат філологічних наук,**докторант кафедри української літератури та журналістики ім. професора Л. Ушкалова
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*

ХРОНОТОП «НОСОРОГІВ» Е. ЙОНЕСКУ У РОМАНІ «РАДІО НІЧ» Ю. АНДРУХОВИЧА

Анотація. У статті вперше проводиться дослідження трансформованих образів та послань драми «Носороги» Е. Йонеску на матеріалі роману «Радіо Ніч» Ю. Андруховича. У роботі окреслено сутність поняття «драма абсурду» і наведений перелік найхарактерніших рис цього естетичного явища, коло його найяскравіших представників, названі найпомітніші дослідження драматургії абсурду в українському літературознавстві. У роботі вказано, що українські постмодерністи використовували елементи цього жанру з метою правдивого відображення життя в тоталітарній державі. У процесі порівняльного аналізу роману «Радіо Ніч» Ю. Андруховича і п'єси «Носороги» Е. Йонеску з'ясовується, як код драматичного тексту активується на рівні сюжету роману. Зазначено, що образ носорогів у п'єсі Е. Йонеску символізує процес свідомого підкорення тоталітарній ідеології. Вказується, що як прояв абсурдності дійсності Ю. Андруховичем розглядається проблема людського вибору за умови його фактичної відсутності, а також помічено, що письменник виокремлює явища, що видаються абсурдними, перебуваючи у незаперечній галузі реальності. Зазначається, що роман «Радіо Ніч» містить алюзію на «Алісу в Дивокраї» Л. Керрола, який є одним зі своглядих попередників драми абсурду. Визначено низку збігів у сюжетах та поетиці драми та роману, як-от: обмеженість особистого часу, наявність автокоментарів, епізод загибелі свійських тварин, використання образу радіоприймача, тотальна самотність людини, її беззахисність та безпорадність перед руйнівною силою власних психічних станів та фізичних хвороб. Робиться висновок про трансформацію створених Е. Йонеску образів, послань та елементів сюжету для художнього вираження актуальних реалій, розкриття проблеми вибору у надзвичайних умовах. Стверджується, що, незважаючи на химерність самого існування вибору, Ю. Андрухович підкреслює, що кожен вибір має свою ціну, більшу чи меншу.

Ключові слова: драма абсурду, роман, постмодернізм, трансформований образ, художній код.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Театр, або драма абсурду (за визначенням англійського критика М. Ессліна) як сукупність явищ авангардистської драматургії в європейському театрі виник у середині ХХ століття на основі філософії екзистенціалізму, положень теорій С. К'єркегора, З. Фрейда, М. Гайдеггера. Ж. П. Сартра, А. Камю. Першими постановками в руслі естетичного феномену стали п'єси Е. Йонеску «Голомоза співачка» (1950) та С. Беккета «Чекаючи на Годо» (1952).

Е. Йонеску вказував, що йому більше імпонує назва «театр насмішки», оскільки персонажі цього театру ані трагічні, ані

комічні, але смішні, вони не мають трансцендентальних або метафізичних коренів, «вони можуть бути тільки паяцями, позбавленими психології» і «звичайно ж, стануть персонажами-символами, що виражають певну епоху» [1, с. 191].

Для драми абсурду характерними є зображення світу як нелогічного накопичення фактів, вчинків, доль, дифузії і поєднання різних драматичних жанрів, нехтування застарілими нормами, використання мови різних мистецтв, взаємопроникнення фантастики й реальності, підкреслення абсурдності ситуацій, подій, рис людської психології, поведінки героїв, елементи гротеску, нісенітниць, безглуздя, мовних кліше, порушення часової та логічної послідовності дії, мінімалізація подієвості творів, невизначеність місця дії, використання аспектів підсвідомого (снів, марень), підміна драматичного діалогу паралельними репліками та монологіями героїв, гротескно-комічна демонстрація ірраціональності та нелогічності форм буття, в тому числі й мовного, трагічності людського існування, хисткості життєвих цінностей, причому проблема абсурду буття посідає одну з центральних позицій [2, с. 48–49].

В українській літературі ХХ століття елементи драми абсурду реалізовані у п'єсах І. Костецького «Дійство про велику людину», «Спокуси несвятого Антона», «Близнята ще зустрінуться», а також у творах представників нової хвилі: «Короткий курс» і «Двадцять такий-то з'їзд» В. Діброва, «Друже Лі Бо, брате Ду Фу» О. Лишеги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї теми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Драма абсурду викликала неабияке зацікавлення в пострадянські часи, зокрема п'єса С. Беккета «Чекаючи на Годо» була поставлена у Києві С. Проскурнею. Українські письменники-постмодерністи, серед яких представники угруповання «Бу-Ба-Бу» та «Пропала грамота», «зверталися до прийомів літератури абсурду із метою правдивого відображення життя в тоталітарній державі», як зазначають Л. Єремєєв та М. Суліма [3]. Дослідженням філософського підґрунтя та аспектів поетики драми абсурду в українському літературознавстві займалися Т. Якимович [4], В. Діброва [5], Т. Конєва [2], Ю. Горідько [6], Є. Волошук [7] та інші.

Поштовхом до написання п'єси «Носороги» Еженом Йонеску були враження французького письменника Д. де Ружмона від масової істерії на демонстрації нацистів у Нюрнберзі під час появи Гітлера 1936 року. Головна ідея твору Е. Йонеску – відсутність чи наявність вибору під час будь-яких форм омаовлення.

Відомий плакат А. Будника «Ежен Йонеску» 2017 р., створений для вистави «Носороги» Київського «Театру на Подолі», на

якому зображені два носороги один навпроти одного з фашистською свастикою та червоною зіркою на боках. У ширшому вимірі носороги символізують процес свідомого підкорення будь-якій тоталітарній ідеології.

Загалом твір Е. Йонеско можна розглядати в проблематиці протистояння людини абсурдності буття, безсилості та беззахисності перед глобальними викликами сьогодення. Треба розуміти, що актуальність абсурду як світогляду реагування людини на дійсність завжди буде на часі, як це зазначив Е. Йонеско: «завжди буде театр абсурду, інакші форми абсурду, їх безліч» [1, с. 195].

Ю. Андрухович у своїй романістиці використовує алюзії на твори світової літератури, використовуючи окремі коди цитованих творів для створення необхідного настрою, хронотопу, декорацій чи подвійного смислу сюжетних ліній власного тексту. У романі «Радіо Ніч» (2021) [8] Ю. Андрухович активізує код п'єси Е. Йонеску у художній трансформації створених драматургом образів та послань. З'ясування того, які аспекти «Носорогів» використані в сучасному постмодерному романі та з якою метою, становить мету нашого дослідження. Подібний аналіз на матеріалі роману «Радіо Ніч» проводиться вперше.

Матеріали, методи і мета. На матеріалі роману Ю. Андруховича «Радіо Ніч» за допомогою наукових методів гіпотези, аналізу, синтезу, порівняльного методу визначаються елементи жанру драми абсурду і мета їхнього застосування у тексті роману.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Топографічне визначення місця перебування головного героя звучить як «Носороги», «місто в околицях одного зі семи десятків географічних центрів Європи дещо східнішого її варіанту» поруч із Карпатами [8, 15]. Назва міста активує код тексту Е. Йонеску, підтверджує його актуальність для Ю. Андруховича характеристика подорожі біографа Й. Ротського як «подорож, окремі відтинки якої виявилися безнадійно абсурдними» [8, с. 15]. Значущим є сюжетний прийом розгортання подій недалекого минулого через сон другорядного героя (як зазначив Е. Йонеско, «справжня щирість йде з самого далеку, з глибин ірраціонального, безсвідомого» [1, с. 193].

Співробітник Міжнародного інтерактивного біографічного комітету сприймає як «єдину містичну пригоду свого життя» реалістичне переживання колишніх подій життя Йозефа, у пошуках інформації про якого він опинився у колишньому помешканні героя свого допису: «Я був не я, а Йосип Ротський. Я лежав на тому ж тапчані в його часі» [8, с. 17]. У 13-й та 14-й частині роману код «Носорогів» розкривається вже на рівні сюжету.

Герої роману «Радіо Ніч» вперше зустрічаються з невідомою твариною, що перебуває у підземеллі, яка нагадує носорога, під час втечі з помешкання Йозефа підземним ходом: «Десь неподалік відчувалася присутність чогось живого й величезного. Воно потужно дихало з тяжким сопінням і посвистом, чвакало по невидимій багнюці і – як би назвати той звук? – напевно, рохкало, тільки не по-свинячому, інакше» [8, 315]. Перше враження не дозволяє визначити вид тварини: «<...> чоловік, жінка та птах – на коротесеньку мить вихопили поглядом якісь фрагменти: масивний забрюханий тулуб, рапавий бік, гігантський, увінчаний волохатим пучком зад. Потвора явно занервувала ще при їхньому наближенні <...>» [8, 315]. У цьому епізоді тварина глибоко під землею в неприродних

для неї умовах може розглядатися як символ штучно стримуваної небезпеки, ворожо налаштованої щодо людей, потенційно здатної завдати шкоди, що викликає фізичне відчуття страху в людини. У 13-й частині роману поки що незрозуміло, яку небезпеку метафорично окреслює автор.

Чотирнадцятий розділ роману, дія в якому хронографічно (1499 рік) й топонімічно перенесена в уявний ізольований часопростір із жанровими ознаками казки, міфу чи містичного реалізму (наприклад, періодичне перетворення героя на песиголовця [8, с. 320], спілкування з лісовими феями й карликовими демонами [8, с. 318], порівняння сну героя зі сном Поліфема [8, с. 321], чарівна колекція баронеси Евеліни [8, с. 333]), в наступному розділі трактується як паралельний сон Ротського та Аніме, хоча реалістичність переживання подій, безпечне місце, куди потрапили герої після переходу, свідчать про справжність подій, що відбувалися, і про інакше жанрове навантаження розділу.

Географічні координати розгортання сюжетної лінії пояснює невелика фоновіа ремарка про воєнні події та їхній наслідок (історичну зумовленість) у сучасності: «Королівства йшли на королівства, володіння на володіння, землі на землі, сусіди на сусідів – особливо тут, у Центральній-Східній Європі, де й донині, щиро кажучи, не все так гладко з історичною спадщиною та її різнобічним трактуванням. А що вже казати про ті вбивчі часи» [8, с. 322]. Автор супроводжує героїв на шляху «між двома воєнними кампаніями, в перерві між тимчасово призупиненими з огляду на сніги і холодригу активними бойовими виправами» [8, с. 322].

Іспит для кандидатів на вступ до Великого Мисливського оркестру передбачає відповіді на філософські запитання, на зразок: «Вибираючи з-поміж батька і друга, кого б ти зрікся раніше?» [8, с. 330]. На наш погляд, автор метафорично окреслює в цьому епізоді проблему вибору, перед якою були поставлені мешканці Донбасу під час розгортання подій на Сході України з 2014 року. О. Бойченко у «Ворохтаріумі» з огляду на необхідність обрання лише одного варіанту говорить про вибір як про одне з найбільших людських проклять, тим часом він застерігає, що не можна судити людей, які не мають вибору [9, с. 130–131].

Але Ю. Андрухович вирішує проблему вибору інакше, у романі це не прокляття, оскільки він ані на що не впливає, або ж вибір робиться сторонніми особами. Герой відповідає на поставлене питання: «Навіть якщо ми заперечимо Бога в самому що не є Його існуванні, він не перестане нас любити <...>. Не можна жадати всього на світі без вибору, відбору та добору» [8, с. 330]. На наш погляд, незважаючи на химерність самого існування вибору, автор підкреслює, що кожен вибір має свою ціну, більшу чи меншу.

Образ носорогів, запозичений Ю. Андруховичем у Е. Йонеску, у процесі трансформації набув у романі зовнішніх ознак: носороги Е. Йонеску, звичайні африканські та азіатські, однорогі та дворогі, у Ю. Андруховича – «доісторичні чи щось таке», «але не волохатий сибірський», «розмірами з нього, але не він – зі шкірою, грубошою за броню» [8, с. 347]. Головний складник образу – небезпечна неконтрольована ірраціональна стихія або сила, спрямована на руйнування. Які реалії закодовано в основі образу – у творі безпосередньо не визначається. Ймовірно, автор покладає розкодування смислу небезпеки на читача.

Під час урагану «Йовіс» розгортаються наступні трагічні події за участі головних героїв епізоду, Першого та Другої: два білих риноцери, налякані чи то спалахами блискавиць, чи то феєрверками, розлючено несуться крізь лісові зарості, «<...> білі чудовиська сунули на двоногу схарапуджену масу. Не одну душу вони вже витоптали з грудей, не одне тіло смертельно зранили рогами. Ніхто не міг їм нічого вдіяти» [8, с. 339]. Порятунком для героїв виявився безкінечний «нулем заокруглений тунель» [8, с. 340], образ якого відсилає до одного зі світоглядних попередників драми абсурду, прози Л. Керролла. В. Діброва вказує, що «генетичним підґрунтям драми абсурду є фольклор, італійська комедія дель-арте, ренесансні й середньовічні п'єси про дурнів, нонсенси Е. Ліра і Л. Керролла, творчість сюрреалістів, а ширше – вся народна сміхова культура» [5, 25]. У романі «Радіо Ніч» зображене падіння безкінечним тунелем, що алюзійно відповідає текстові Л. Керролла «Аліса у Дивокраї» [10]. Прочитання тексту англійського письменника з погляду подій роману висвітлює нові акценти для розуміння сюжету, а також дає матеріал для суто постмодерністського іронізування (Див. : [10, с. 7–8]): «<...> якщо той вертикальний тунель і пронизував би земну кулю наскрізь, то їхні тіла, враховуючи вільне падіння із прискоренням, подолали б його всього за 42 хвилини <...>. Але якщо катапульта метафізична, то й вистрелювати вона здатна цілком непередбачувано, поза межами зрозумілої нам геофізики <...>. Вибір величезний, ба навіть нічим не обмежений. Хоч робити його не вам. Його роблять за вас» [8, с. 345].

Аспект обмеженості часу спільний у текстах «Носорогів» та «Радіо Ніч». «В мене часу нема зовсім», – повідомляє Беранже у «Носорогах» [11, с. 450], Ротський обмежений вбивчим списком учасників революції, який невблаганно скорочується, перемішуючи прізвище Йоса на перші позиції.

Автокоментар у «Носорогах» («Ви хоч знаєте, що таке авангардистський театр, про який зараз стільки говорять? Чи ви бачили п'єси Йонеску?» [11, с. 451]) близький до автоцитуваних та автокоментарів Ю. Андруховича, герої якого мандрують із роману в роман.

Епізод загибелі kota в Е. Йонеску [11, с. 453–454] має свій відгомін у сюжеті роману Ю. Андруховича (вбивство ворона Едгара [8, с. 406], трощення організму носорогом уві сні Ротського [8, 347]). Але герої п'єси Е. Йонеску мають силу протистояти насильству, тоді як Йозеф Ротський безсилий протистояти невідомим вбивцям Едгара, це найглибша точка розпачу у романі. «Чи можемо ми допустити, щоб наших котів у нас на очах чавили носороги – одні чи то двоє, хай там азіатські чи африканські? <...> Хіба ми допустимо, щоб наших котів чавили носороги або ще невідомо хто?! <...> Ми цього не дозволимо!» [11, с. 461].

Міркування героїв Е. Йонеску щодо причин «носорожіння» нагадують ситуацію із прикро відомим сучасним вірусом: «Залишається гіпотеза про пошесть. Щось ніби грип. А ми вже бачили пошесть. Жодна з них не скидалася на нинішню. А що, як її занесли з колоній? Хотілося б знати, чи я добре імунізований. Хай там як, це не смертельно. Є здорові хвороби. Переконали: коли хочеш, від них одужуєш. Це в них перейде, побачите» [11, с. 489].

Цікавим моментом є використання образу радіоприймача в обох текстах. У Ю. Андруховича це один із ключових образів, символ доби, що йде, цивілізації, що оновлюється, що, в принципі, відповідає призначенню образу радіоприймача в Е. Йонеску: «Увімкнімо радіо, щоб почути новини. Так, треба знати,

яка ситуація, що з нами! З приймача розлягається ревіння. Беранже швидко повертає вимикач. Радіо змовкає. Проте його чути десь іздалеку як відлуння. Це вже справді серйозне. <...> Вони захопили радіостанцію!» [11, с. 505].

1988 року Е. Йонеску написав: «<...> ми знаємо, що ідеології залишилися позаду. На певний час їх замінив чистий спектакль, режисура. З іншого боку, абсурд так заповнив собою реальність <...>, що реальності і реалізми здаються нам настільки ж правдивими, наскільки абсурдними, а абсурд здається реальністю: озирнемося навколо себе» [1, с. 195]. Отже, видатний драматург закликає поглянути на існування сучасної людини в пошуку явищ, що видаються абсурдними, перебуваючи у незаперечній галузі реальності. У березні 2021 року, часі, що приблизно збігається з виданням роману «Радіо Ніч», співзасновник театру «Lookingglass Theatre» (Чикаго, США) Девід Швіммер поширив допис [12] із роликком про абсурдність людського життя сьогодні. Він містить такий текст:

the world has 7,8 Billion people
we have 18 Billion connected devices
we have 12 million virtual meetings a day
we have never been more connected
we zoom weddings and baby showers
we stream birthdays and funerals
we tweet proof of vaccination
we post our lunch
we text I love you
we call rarely
in a world so desperately in need of contact
in a world so desperately in need of participation
in a world so desperately in need of intimacy
we are often remote observers
we are often virtual bystanders
we are often on mute
the more we record
the less we see
the more connected we've become
the less connected we feel
stories bring us together
with our imaginations
with our dreams
with each other
with our community
with our humanity
with ourselves
with the truth
adventure
fantasy
mystery
romance
betrayal
liberation
tragedy
discovery
life
Lookingglass Theatre brings stories to life
Lookingglass Theatre brings life to stories
play a part in our story.

Отже, проголошується, що діяльність театру «Дзеркало» (промовиста назва, особливо у світлі того, що одна з найпо-

пулярніших вистав театру – «Lookingglass Alice», циркове переосмислення «Аліси у Дивокраї» Л. Керолла) «привносить розповідь у життя», а також «життя у розповідь» і, враховуючи попередні твердження допису, постає для сучасної людини самим життям. Е. Йонеску у «Носорогах» висуває схожу тезу про мислення як умову існування: «Любий мій, ви не існуєте, бо у вас немає думок. Думайте – і будете існувати» [11, с. 448].

Обмеженість людського життя в реальності внаслідок обмежень, пов'язаних із пандемією, що спричинили посилення тенденцій редукції живого спілкування, спричиняє перенесення багатьох аспектів людського існування (пригоди, романтика, відкриття та інші, згадані у дописі), самої можливості їхнього переживання у театральний простір, що теж є, по суті, абсурдом.

У цій площині лежить і абсурдність людського існування у романі Ю. Андруховича. Автор звертає увагу на тотальну самотність людини, як жінки, так і чоловіка, беззахисність людини перед обличчям силових структур, представників злочинних та різноманітних тіньових організацій, зрештою, на безпорадність людини перед всеохопністю та руйнівною силою власних психічних переживань, хворобливих станів та фізичних хвороб.

Самотність героя Е. Йонеску також наскрізна й охоплює також рівень фізичного відчуття: «Почуваю себе таким безпритульним у житті, серед людей, і тоді тягнуся до чарки. Це мене заспокоює, зникає напруження, я забуваюсь. <...> Я втомлений, уже здавна я втомлений. Моє власне тіло стало мені тягарем... Щомиті відчуваю своє тіло, ніби воно із свинцю або немов на плечах несуче когось. Я сам до себе не звик. Не знаю, чи я це я. А коли трохи вип'ю, тягар зникає, я впізнаю себе, стаю собою» [11, с. 447].

Герої Е. Йонеску прагнуть порятувати світ («Беранже. Сміливості, зрештою, треба не так уже й багато. І з часом, з терпінням, удвох – ми це зробимо. Дезі. Навіщо? Беранже. Ну, ну, трохи сміливості, ну, зовсім трошечки. Дезі. Я не хочу дітей. Це така морока. Беранже. А як ти тоді порятуєш світ? Дезі. Навіщо його рятувати? Беранже. Ну й питання!.. Зроби це для мене, Дезі. Порятуймо світ» [11, с. 507]. Налаштованість героїв Ю. Андруховича дзеркальна щодо Дейзі та Беранже. Ротський боїться статусу батька, «рятує світ» у романі Аніме, приймаючи майбутнє дитя, даючи тим самим Ротському шанс «зачепитися» за реальність, отримати у світі абсурду бодай одну варту життя невіртуальну прив'язаність.

Висновки з дослідження й перспективи подальших наукових пошуків.

Серед елементів драми абсурду в романі Ю. Андруховича «Радіо Ніч» варто назвати такі: дифузія й поєднання прозового і драматичного жанрів, використання мови різних мистецтв, взаємопроникнення фантастики і реальності, підкреслення абсурдності ситуацій, подій, рис людської психології, елементи нісенітниць, безглуздя, порушення часової послідовності дії, використання аспектів підсвідомого (сни), демонстрація ірраціональності та нелогічності форм буття, трагічності людського існування, хисткості життєвих цінностей тощо.

У романі «Радіо Ніч» (2021) Ю. Андрухович трансформує створені Е. Йонеску образи, послання та елементи сюжету для художнього вираження актуальних реалій.

Як прояви абсурдності дійсності Ю. Андруховичем розглядаються проблема людського вибору за умови його фактичної відсутності, обмеження життя, пов'язані із пандемією,

тотальна самотність людини, її беззахисність перед силовими структурами, представниками злочинних організацій, безпорадність перед всеохопністю та руйнівною силою власних психічних хворобливих станів та фізичних хвороб.

Література:

1. Йонеску Э. Есть ли будущее у театра абсурда? Выступление на коллоквиуме «Конец абсурда?». *Театр абсурда*. Сб. статей и публикаций. Санкт-Петербург., 2005, с. 191–195.
2. Конєва Т. Концепт «Абсурд» у п'єси Е. Йонеску «Носороги». *Філологічні науки*. Збірник наукових праць, 2011. № 1. С. 47–54.
3. Єремєєв Л., Суліма М. Абсурду література. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/> (дата звернення 25.12.2021).
4. Якимович Т. Драматургія і театр сучасної Франції. Київ: Изд-во Киевского ун-та, 1968. 303 с.
5. Діброва В. Шляхи театральної авангарду: Ежен Йонеску (Про творчість французького драматурга). *Всесвіт*. 1988. № 10. С. 122–125.
6. Горідько Ю. Стильовий аналіз як шлях вивчення модерністських творів. На прикладі п'єси Ежена Йонеску «Носороги». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 4. С. 3–6.
7. Волощук Є. Ежен Йонеску. *Зарубіжна драма ХХ сторіччя*: посіб. [для 11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів]. Київ: Навчальна книга, 2003. С. 222–230.
8. Андрухович Ю. Радіо Ніч. Чернівці: Меридіан Чернівці, 2021. 456 с.
9. Андрухович Ю., Бойченко О., Дріль О. ВОРОХТА-РІУМ: літературний триалог-діалог-монологіями. Київ: Пабулум, 2018. 240 с.
10. Керролл Л. Аліса у Дивокраї. А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. 2018. 145 с.
11. Йонеску Е. Носороги. (Переклад з франц. Петра Тарашука). Французька п'єса ХХ століття: театральний авангард: збірник / упоряд. О. Буценко; ред.: Ю. Косенко, С. Сніжко; [передм. В. Скурятівський]. К.: Основи, 1993. 511 с. С. 437–510.
12. Schwimmer D. Play a part in our story. URL: https://www.instagram.com/tv/CL9XdzggMAB/?utm_medium=copy_link (дата звернення 25.12.2021).

Ptcherskyh L. Chronotope of "The Rhinos" by E. Ionescu in the novel "Radio Night" by Yu. Andrukhovych

Summary. For the first time the article examines the transformed images and messages of the drama “Rhinos” by E. Ionescu on the material of the novel “Radio Night” by Yu. Andrukhovych. The paper outlines the essence of the concept of “drama of absurd” and lists the most characteristic features of this aesthetic phenomenon and the range of the brightest representatives, names the most significant studies of the drama of absurd in Ukrainian literary criticism. The paper points out that Ukrainian postmodernists used elements of this genre in order to truly reflect life in a totalitarian state. In the course of the comparative analysis of the novel “Radio Night” by Yu. Andrukhovych and the play “Rhinos” by E. Ionescu, it becomes clear how the code of the dramatic text is activated at the level of the novel's plot. It is noted that the image of rhinos in the play by E. Ionescu symbolizes the process of conscious submission to totalitarian ideology. It is pointed out that Yu. Andrukhovych considers the problem of human choice in the conditions of its actual absence as manifestations of the absurdity of reality and it is also noticed that the writer singles out phenomena that seem absurd, being in the undeniable realm of reality. It is noted that the novel “Radio Night” contains an allusion to “Alice in Wonderland” by L. Carroll, who is one of the forerunners of the drama of absurd. A number of similarities in the plots

and poetics of the drama and the novel are identified, such as limited personal time, self-commentary, episode of death of domestic animal, use of image of the radio, total heroes' loneliness, insecurity and helplessness before the destructive power of their own mental states and physical illnesses. The conclusion is made about the transformation of the images, messages and elements of the plot created by E. Ionescu

for the artistic expression of current realities, the disclosure of the problem of choice in extraordinary conditions. It is argued that, despite the uncertainty of the very existence of choice, Yu. Andrukhovych emphasizes that every choice has its price, greater or lesser.

Key words: drama of absurd, novel, postmodernism, transformed image, artistic code.